

Srpske bankarske paradigme – hiper profit i granitna stabilnost

Prihodi po osnovu naknada i provizija beleže verovatno i najdinamičniji međugodišnji rast koji je u nekih proteklih pet godina više nego udvostručen, uprkos sve većim troškovima ulaganja banaka u automatizaciju i digitalizaciju svojih procesa

Razgovarala: **DANIJELA NIŠAVIĆ**

„**BANKARSKI ESNAF U SRBIJI NASTAVLJA DA** krasi hiper-profitabilnost i granitna stabilnost. U protekloj 2025. godini, prema konačnom obračunu, ostvaren je više nego respektabilan finansijski rezultat od oko 1,6 milijardi evra odnosno 184 milijarde dinara, s vanredno visokim repernim pokazateljima profitabilnosti od oko 20,5% prinosa na kapital i 2,77% prinosa na aktivu. Pri tom, uputno je istaći da su ovi prinosi u EU daleko manji – 10,4% prinos na aktivu odnosno 0,73% prinos na kapital, posmatrano u istom referentnom periodu. Istovremeno, bankarski sektor je i natprosečno stabilan, uz mali broj problematičnih kredita, visoku likvidnost i dobru kapitalizaciju.“

Ovim rečima dr Branko Živanović, profesor Beogradske bankarske akademije počinje razgovor za „Svet bankarstva i investicija“ komentarišući rezultate poslovanja banaka u Srbiji u protekloj godini. Visoka profitabilnost bankarskog sektora je tema o kojoj se itekako priča, a rezultati rada su tu. Prof. Živanović detaljno i stručno obrazložio je i dao videenje trendova kako u pogledu kreditne aktivnosti, tako i kretanja kamatnih stopa, stabilnosti bankarskog sektora...

„Nakon ‘pandemijskog perioda’ stepen kapitalne adekvatnosti konstantno se zadržava iznad 20% u odnosu na zakonski minimum od 8%, racio likvid-

nosti permanentno se održava u koridoru od 2,2% do respektabilnih 2,5%, a problematični krediti se spuštaju na niži nivo od svetske finansijske krize 2008. godine, od 2,11%. Međutim, tu se priča o stabilnosti ne završava. Regulator pomno prati faktore koji bi mogli destabilizovati stanje na domicilnom bankarskom tržištu, pa je nedavno doneo odluku o uvođenju dodatnih slojeva osnovnog kapitala u visini od jedan ili dva odsto rizične aktive banke, u zavisnosti od stepena njene sistemske značajnosti, koja se primenjuje od 30. juna ove godine. Mera je uvedena iz preventivnih razloga i u fazi pregevenja privredne konjunktura da bi se tinjajuća kreditna ekspanzija stavila pod kontrolu i neutralisale potencijalne inflatorne sekvence. Uvedena je pravovremeno, prevashodno zbog prisutne geopolitičke neizvesnosti u svetu i rezultat je promišljene i odgovorne politike monetarnih vlasti. Time je nacionalni bankarski sistem dodatno osiguran i kalibrirano usmeravan da ide u korak sa bankarskim sistemom EU s kojim ima potpunu usklađenost u pogledu stepena kapitalne adekvatnosti. Naime, oba sistema poslednjih godina imaju gotovo identičnu kapitalnu adekvatnost koja premašuje 20% respektivno.

Fakat je da kod nas komercijalno-bankarska industrija „rojalno“ zaraduje, međutim, to nije samo naš specifikum. Već od 2022. godine u već pomenutom tzv. postpandemijskom periodu i finan-

sijske institucije širom sveta su zabeležile neuobičajeno visoku profitabilnost. Recimo, prinos na kapital banaka u Evrozoni porastao je na približno 10% u 2023. i 2024. godini odnosno 10,4% u 2025, što je u poređenju sa cca 7% u 2022. i svega 1% u 2021. signifikantan pomak. Na Forbsovoj listi Global 2000 našlo se 314 banaka koje su, pri tom, i jako visoko rangirane, posebno američke, kineske i engleski HSBC.

Šta je doprinelo ovako dobrim rezultatima i trendu?

Na prvom mestu činjenica, da su bankarske kamatne margine znatno proširene od 2022. godine, kao i da su konstantno bile realno pozitivne, do pre nekih mesec dana. Zatim, iznad-proporcionalni rast depozita koji je permanentno duvao snažnu likvidnost sektora. Takode i ne tako snažan rast kreditne aktivnosti, koliko porast plasmana u REPO aranžmane i trezorske zapise. Na kraju, ali ništa manje bitan vrlo signifikantan i dinamičan porast prihoda po osnovu bankarskih naknada i provizija.

U pomenutom periodu rast kamatnih stopa na kreditne plasmane banaka beležio je brži tempo u odnosu depozitne kamatne stope. Pozitivan gep između aktivnih i pasivnih stopa, tj. kamatna margina, premašivala je četiri odsto u jednom trenutku dostignuvši i oko 4,5% u odnosu na 1-2% pre 2022. godine.

Prihodi po osnovu naknada i provizi-

ja beleže verovatno i najdinamičniji međugodišnji rast koji je u nekih proteklih pet godina više nego udvostručen, uprkos sve većim troškovima ulaganja banaka u automatizaciju i digitalizaciju svojih procesa. Sve dominantnija plaćanja na POS terminalima u Srbiji, kao i instant plaćanja (IPS) višestruko nadmašuju nivoe od 2021. godine povećavajući se negde oko pet puta.

Koliko je kreditna aktivnost uticala i kakva su očekivanja?

Za razliku od depozitnog, kreditni rast stidljivo je počeo da se budi tek sredinom 2024. godine i to traje i tokom prvog kvartala tekuće 2026. godine. Pored skromnijeg rasta, drugi njegov nedostatak leži u činjenici da ga je tokom pomenutog perioda predvodio segment poslovanja sa stanovništvom. Tempo rasta kredita odobrenih stanovništvu ne usporava ni tokom prvog kvartala ove godi-

ne u kome je zabeležio rast 3,7% odnosno 72,3 milijarde dinara. Tradicionalno predvođeni potrošačkim i stambenim kreditima zauzimaju visokih 49,8% ukupnih kreditnih potraživanja banaka od nemonetarnog sektora. Ovakvom odnosu snaga, najviše su doprineli: percepcija banaka o disperziji i nižoj stopi rizika, niži kreditni standardi, prihvatljive kamatne stope kao i mere povoljnijih uslova zaduživanja za građane sa nižim primanjima i krediti iz programa za mlade.

Na drugoj strani krediti privredi u opserviranom vermenskom intervalu povećali su se za 27 milijardi dinara odnosno tek 1,4% gledano u procentima. Ono što onespokojava je činjenica da su to mahom krediti za likvidnost i obrtna sredstva, a ne za uvoz tehnologije, investicije i razvoj kao i da kreditiranje industrijskog sektora i poljoprivrede je njava. Građevina se najboje drži što je

u ovom trenutku dobro, imajući u vidu njene katalizatorske efekte, ali nad njom stalno sterpimo.

Manja potražnja za kreditiranjem privrede, zajedno sa većom raspoloživošću likvidnosti usled natproporcionalnog rasta depozita, omogućili su bankama od kraja 2022. do kraja prvog kvartala 2026. godine, da dinamičnije investiraju u REPO operacije i trezorske zapise, koji su „eksplozirali“. To je dodatno prekomponovalo kreditne agregate i otežalo dostupnost likvidnih sredstava privredi.

Što se tiče kreditnih perspektiva teško ih je oceniti, imajući u vidu da domicilno depozitno-kreditno tržište u ovom trenutku deluje poprilično paradoksalno.

Kako onda objasniti ovako visoke kamatne stope na depozite?

Depozitne kamatne stope, koje banke trenutno nude korporativnim klijentima premašuju i 7%. To su *de jure* oroče-

na sredstva, a *de fakto* su na *a vista* režimu i ovo nije usamljen slučaj, među ponudama su i sistemski značajne banke. Na drugoj strani kreditni plasmani u dobroj meri su ispod ili oko ovog procenta.

Takode i sektor bankarstva na malo se budi, pa stope na štednju građana dostižu donedavno nezamislivih 5%. S druge strane, rast kamatnih stopa kod ovih kredita, u dobroj meri, „plafonira“ odluka NBS o njihovom ograničenju. Stanovništvu oni jako prijaju i anticipira ih kao jeftine. Posebna navala je na potrošačke kredite čija bi realna cena aproksimativno trebala da iznosi oko 12% u ovom trenutku. To dodatno vrši pritisak na malo-prodajne cene i podstiče inflaciju.

Fakat je da će se ukupni kreditni uslovi sve više pooštavati, međutim sve veći problem za privredu predstavljaće sve manja ponuda kredita i njihovo otežano odobravanje.

Banke u Srbiji ostvaruju sve veći profit, dok privreda – koja bi trebalo da bude dugoročan oslonac kreditne aktivnosti – beleži lošije rezultate, a naročito proizvodnja. Koliko ovakav disbalans može da bude održiv?

Nije neobičajeno da banke budu u samom vrhu lestvice kada je u pitanju profitabilnost kompanija u bilo kojoj zemlji, društveno-političkom i ekonomsko-privrednom sistemu. Bilo je to, tako je, i izvesno će još zadugo biti. Ne sporno je da se tendencijski jaz u pogledu ostvarenih finansijskih rezultata između privrednog i bankarskog sektora dramatično povećava u korist ovih drugih. Međutim, ne vidim tu nikakvu krivicu komercijalno-bankarske industrije, posebno uzevši u obzir činjenicu kakva je ona danas.

Teško se mirimo sa stvarnošću da živimo u bimonetarnom finansijskom sistemu sa apsolutnom dominacijom domicilnih banaka s većinskom vlasničkom strukturom međunarodnih bankarskih grupacija. Sva naša nadanja da će one podržavati razvoj i privredni sektor, pa čak i kada su u pitanju kompanije koje dolaze i iz njihovih zemalja, nisu realna – nada jednostavno nije strategija. Pod pritiskom akcionara one su vođene ultimativnim ciljevima maksimalnih profita. Njihov menadžment je vrlo smenjiv i zavisi isključivo od postignutih rezulta-

ta i to na kratak rok, kao u bajci „Aska i vuk“ – dok igraju, traju. Stvari isključivo posmatraju i projektuju u materijalnoj ravni, a ne u: ideološkoj, nacionalnoj, strateško-razvojnoj, duhovnoj ili bilo kojoj drugoj do koje mi držimo.

Problem je posebno izražen i može biti kritičan u negativnim fazama konjunkturalnih privrednih ciklusa, kada su inobanke posebno kreditno uzdržane, a državnih više nemamo. Kod ovih drugih bi se mogao tražiti balans tržišnosti i opšte-društvenog interesa i podržati privredni razvoj. Međutim, nekako, sve je spalo na Banku Poštansku štedionicu, koja iznenađujuće dobro stoji. Činjenica je da u poslednje dve godine kao i u prvom kvartalu tekuće 2026. godine zauzima visoko sedmo mesto kako po veličini aktive, tako manje više i po tržišnom učešću, plasiranim kreditima, neto finansijskom rezultatu, što je za svaki respekt. Posebno imajući u vidu da se nalazi u korpusu vodećih banaka koje većinom dolaze sa razvijenih ekonomsko-finansijskih tržišta kao i ko su im matice: Intesa, OTP, Raiffeisen, UniCredit, dok je Erste po rezultatima, čak ispod nje. Kao i da je u odlučivanju ograničena opšte-društvenim interesima. Njen uspeh, ne može da ne raduje, ali je sa stanovišta privredno-razvojnih potreba nedovoljan.

Naravno, značajnije prisustvo države u vlasničkoj strukturi bankarskog sektora davno je prevaziđeno i nikako nije optimalno tržišno rešenje, naprotiv. Međutim, i svodenje broja na samo jednu državnu banku i izostanak adekvatnih garantno-razvojnih nacionalnih institucija, čini nas ranjivim i neotpornim na kreditne šokove u negativnim fazama konjunkturalnih ciklusa.

Fintech

Po Vašem mišljenju da li je Fintech realna opasnost po bankarstvo?

Za bankarstvo ne, pa Fintech u dobroj meri banke podstiču i finansiraju. Ali, za banku kao instituciju tradicionalnog stila i dekadentnog šarma filijale kao mesta susreta, apsolutno da.

Referentna kamatna stopa NBS nije se menjala od septembra 2024. godine i iznosi 5,75 odsto. Šta nam ova kva politika kamatne stope centralne banke govori, šta je razlog?

Razlog je očuvanje utiska o monetarno-finansijskoj stabilnosti. Trenutak da se podigne ključna kamatna stopa bio je više tokom prethodnih saziva odbora NBS, u praskozorje potencijalnih kriznih talasa, nego što je to danas. Tada bi to bio odmeren i odgovoran potez, imajući u vidu da zadržavanje repo stope na nepromenjenom nivou od prethodnih sednica nije davalo više željene, nego očekivane rezultate. Istrajavanje na ovakvom kursu samo je dodatno proširilo kamatni jaz i dovelo u pitanje stvarnu ulogu ključne kamatne stope. Zadržavanje reporne stope na trenutnom nivou i u narednom sazivu, ne bi bilo prvoklasno iznenađenje, imajući u vidu da su ključni udari s geopolitičke scene, bar na trenutak, utihnuli i utišali potencijalne inflatorne sekvence.

Očekivanja su i da bi Evropska centralna banka (ECB) u septembru podigla svoje stope?

Da, pratićemo ECB, kristalno jasno. Evro nam je reporna valuta, kontrolisano plivamo prema njemu. Premda on nema ulogu monetarnog sidra kod nas, već je bar načelno glavni cilj targetirana inflacija, njegovu ulogu iz senke nikako ne treba zanemariti. Uprkos očiglednoj činjenici da će ECB potpuno izvesno podići svoju kamatnu stopu, mi to tada nismo učinili kada su sve činjenice išle u prilog tome. Naknadno prilagodavanje svakako da ima smisla, ali je manje verovatno imajući u vidu da naše ekonomije imaju različite, prevashodno, taktičke ciljeve diktirane društveno-političkom scenom, što nije ništa neobično i nije samo naša praksa. Ukoliko pak NBS posegne za promenom referentne stope podići će je za 0,25 procentnih poena i poslaće jasne signale u dva smeru, monetarne discipline ka EU, odnosno potvrde porasta cena finansijskih resursa domicilnim bankama. Premda, referentna kamatna stopa sve više gubi na značaju kao i signal koji šalje tržištu, usled prakse da stvarna stopa po kojoj se izvršavaju transakcije joj nije jednaka – a to je repo stopa.